

Островий В. М. В. О. Геринович: хроніка життя та діяльності (1883-1949 рр.) / В. М. Островий // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: ОЮМ, 2005. – Т.5: Матеріали круглого столу. „Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст.” – С. 161-176.

УДК 372.48 (045) „1883-1949”

В.М. Островий

В.О. ГЕРИНОВИЧ: ХРОНІКА ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ (1883-1949 рр.)

У статті розповідається про основні етапи суспільно-політичної, наукової, краєзнавчої та педагогічної діяльності Володимира Гериновича.

На сучасному етапі становлення України в статусі європейської демократичної держави постає нагальна необхідність у відродженні історичного краєзнавства. Надзвичайно посилюється інтерес до наукової та суспільно-політичної спадщини відомих діячів вітчизняної науки, освіти. В зв'язку з цим особливої уваги заслуговує діяльність вченого-краєзнавця, географа та історика громадського діяча Володимира Олександровича Гериновича (1883-1949 рр.).

Радянська історична наука не приділяла належної уваги науковим здобуткам вчених, які вільно мислили та намагались відстояти власну точку зору, тим більше звинувачуваних у „буржуазному націоналізмі”. Так у довідковій літературі: „Большая советская энциклопедия” за ред. С. Вавілова (1948 р.), „Малая советская энциклопедия” за ред. Б. Введенського (1958 р.), „Українська радянська енциклопедія” за ред. М. Бажана (1960 р.), „Український радянський енциклопедичний словник” за ред. М. Бажана (1966 р.), „Українська радянська енциклопедія” за ред. О. Антонова (1978 р.), „Советский энциклопедический словарь” за ред. А. Прохорова (1982 р.)¹⁻⁶ та ін. взагалі не згадується про багатьох знаних українських вчених та, конкретно, й про В.О. Гериновича.

Лише із здобуттям незалежності України стало можливим повернення в історичну науку їх імен та наукової спадщини. За останні роки з'явилася низка публікацій і наукових розвідок про життя й діяльність В.О. Гериновича, зокрема: О.М. Завальнюк, М.Б. Петров „Винним себе визнав...” (В.О. Геринович), О.М. Завальнюк, О.М. Комарницький

„Кам'янець-Подільський державний український університет (1918-2003 рр.)”, Л.В. Баженов „Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX-XX ст.”, В.С. Прокопчук „Краєзнавство в Кам'янець-Подільському державному українському університеті (1918-1920 рр.)”, В.С. Прокопчук „Під егідою Українського Комітету Краєзнавства”, Е.М. Мельник, А.Г. Філінюк „Кам'янець-Подільський інститут народної освіти: розвиток, досягнення та втрати (1921-1930 рр.)”, В.О. Савчук „В.О. Геринович – краєзнавець, дослідник Дунаєвщини”, О. Котоній „Науково-теоретична спадщина В.О. Гериновича”, О.М. Завальнюк „Володимир Олександрович Геринович”⁷⁻¹⁵. та ін.

У вищезазначених працях представлено та проаналізовано основні віхи життя, творчої праці В.О. Гериновича в Україні, Росії, охарактеризовано і дано оцінку найважливішим працям вченого – краєзнавця.

Однак, незважаючи на існуючий доробок українських дослідників – краєзнавців, ще й досі залишається багато невідомих фактів з історії освітньої, наукової та суспільно-політичної діяльності В.О. Гериновича як на Поділлі так і за його межами. Вищезазначене підтверджується хронологічними матеріалами його цікавої, важкої, багатой, творчої біографії.

22 вересня 1883 р. Геринович Володимир Олександрович народився в м. Сокаль на Галичині в селянській сім'ї¹⁶. Тут він закінчив народну школу, а потім навчався в гімназії м. Львова, з якої був виключений за участь у політичному гуртку. Середню освіту завершив у Перемишлі.

1903 р. Вступив до Львівського університету на філософський факультет¹⁷, де ще студентом займався дослідницькою роботою, входив до фізіографічної комісії Наукового товариства ім. Т. Шевченка¹⁸. Науково-краєзнавчу роботу розпочав під керівництвом професорів Ремана, М. Грушевського, Ромера, С. Рудницького. Цікавився географією Східної Європи¹⁹.

1904-1906 рр. В.О. Геринович приймає активну участь у студентському страйковому русі, в боротьбі за Львівський український університет та переправляє нелегальну революційну літературу до царської Росії²⁰.

1905 р. В.О. Геринович пише наукову рецензію на монографію польського дослідника В. Лозинського „Долини Східно-Карпатських і Подільських рік”, яка згодом була опублікована в м. Львові²¹.

1905-1908 рр. В.О. Геринович склав іспит на право бути вчителем історії і географії та отримав посаду педагога у приватній класичній гімназії Лучанського м. Львова²².

1907 р. В.О. Геринович рецензує монографію В. Налковського „Нарис розумової географії”, що вийшла друком у м. Варшаві²³.

1907-1908 рр. В.О. Геринович завершує навчання у Львівському та Віденському університетах²⁴, захищає докторську дисертацію і отримує ступінь доктора географії та історії²⁵. Саме в цей період виходять одні з перших його наукових розвідок „Дещо з життя муравлів”²⁶, „Про воздух”²⁷, „Питання третичного чоловіка”²⁸ та ін.

1908-1914 рр. В.О. Геринович працює викладачем в Самбірській вчительській семінарії²⁹.

1910 р. У м. Львові друкується його докторська дисертація „Вік і географічне розміщення найдавнішої людини у Східній Європі” (польською мовою)³⁰. В цей же час В.О.Геринович одружується³¹.

1911 р. Друкуються „Причинки до етнографії галицького Подністров’я”³², „Жителі Марса”³³.

1912 р. Виходять „Нариси до землепису Угорської України”³⁴.

10 березня 1913 р. Народився син Олександр³⁵. Одночасно виходить друком робота В.О. Гериновича „Кривчанські печери”³⁶.

1914 р. Перевидається його науково-популярний нарис „Жителі Марса” у м. Вінніпезі (Канада)³⁷, який, по – праву, можна вважати одним із перших українських науково - фантастичних творів.

1915 р. У м. Відні (Австрія), виходить чергова наукова робота В.О. Гериновича „Сліди старої етнографічної Української границі”³⁸, в якій автор відстоював історичну приналежність етнічних українських земель виключно Україні.

1914-1918 рр. Перша світова війна розлучила родину Гериновичів. Дружина переїхала до м. Берн (Швейцарія), а В.О. Геринович був мобілізований до австро-угорської армії, брав безпосередню участь у бойових діях. Мав п’ять поранень, одне з яких одержав при звільненні політв’язнів із в’язниці м. Замостя³⁹. На фронті одержав три бойових нагороди. Після проголошення Західно - Української Народної Республіки захищав її від польської агресії⁴⁰. В.О. Геринович дослужився до чину поручика⁴¹. Та, незважаючи на бойові дії, продовжує займатися науковою роботою, публікує ряд праць у львівському часопису „Українське слово”. Зокрема, за період 1917-1918 рр. вийшли його статті „До Західної української етнографічної границі”, „Населення на Запад від Буга”, (антропологічний нарис), „До української орієнтації” (уваги антропогеографа), „Начерки української західної етнографічної границі”⁴²⁻⁴⁵.

1918 р. В.О. Геринович запрошений на роботу референтом з питань народної освіти президента Української Національної Ради Є. Петрушевича⁴⁶. В цей час у м. Львові накладом автора друкується робота „Україна, відки пішла єї назва, як і чому вона поширилася ?”, в якій подано історію боротьби українського народу за свободу та

незалежність, проаналізовано його історичний поступ⁴⁷. Автор закликає до боротьби проти іноземних поневолювачів. У м. Львові виходить його науково-популярна праця „Гене́за і розви́й українського імени”⁴⁸.

1919 р. В.О. Геринович публікує статтю „Понятте, ціль і метода географії” в збірнику математично-природоописно-лікарської секції наукового товариства ім. Т.Шевченка (м. Львів), де зазначається про неподільність географічної науки, її самостійність та „надрядність” над так званими допоміжними географічними науками⁴⁹. В цей період виходять друком роботи В.О. Героиновича „Про кінець світа” та „Трясенне землі”⁵⁰.

17 липня 1919 р. Під натиском польських військ багато галичан-учасників національно-визвольних змагань 1917-1920 рр. переїхали з Галичини в Наддніпрянську Україну⁵¹.

Середина липня 1919 р. В.О. Геринович в складі Начальної команди галицького війська прибув до м. Кам’янця-Подільського та мав зустріч з ректором місцевого державного українського університету І.І. Огієнко⁵². Одночасно, В.О.Гериновича за революційну діяльність на території Західної України, польський суд оголосив поза законом⁵³.

17 липня 1919 р. В.О. Геринович офіційно звертається до І.І. Огієнко з проханням прийняти його на посаду викладача географії Кам’янець-Подільського державного українського університету⁵⁴.

11 серпня 1919 р. Розпорядженням департаменту вищої та середньої школи Міністерства народної освіти УНР В.О. Геринович затверджується (згідно обрання) на посаді приват-доцента кафедри географії фізико – математичного факультету Кам’янець-Подільського державного українського університету⁵⁵.

Жовтень 1919 р. На підставі прохання генерального хорунжого школи гардемаринів і підстаршин флоту, що знаходилася в м. Кам’янці-Подільському, до ректора університету І.І. Огієнка, В.О. Геринович одночасно викладає фізичну географію та метеорологію для курсантів⁵⁶. Крім роботи на кафедрі В.О. Геринович працює в вузівському науковому товаристві, згодом - при науково-дослідній кафедрі економіки Поділля⁵⁷. Водночас Володимир Олександрович Геринович читає публічні лекції, публікує власні наукові дослідження в періодичних виданнях Кам’яниччини. Цього ж року виходять окремим друком дві науково-популярні праці „Провідник по Поділлі”, „Провідник по Київщині”. Публікуються десятки праць вченого в місцевій пресі, зокрема „Червоній правді”, „Червоному кордоні”, „Більшовицькій правді” („Національні багатства Галичини”, „Україна у відношенні до Європейського Сходу”, „Схід Європи”, „Засоби до

боротьби з засухою”, „Первісна людина”, „Гори Поділля і їх економічне значення”, „Зміни і коливання клімату в історичні часи”, „Клімат Кам’янецьчини”, „Подільські фосфорити”, „По чім можна предсказати погоду”⁵⁸ та ін.

Січень 1920 р. В.О. Геринович пожертвував сто карбованців товариству Українського Червоного Хреста для лікування хворих і поранених козаків армії УНР⁵⁹.

1 вересня 1920 р. Науково – шкільна рада Кам’янець-Подільського державного українського університету затверджує приват-доцента В.О. Гериновича завідуючим метеорологічною станцією⁶⁰. Викладаючи на фізико-математичному факультеті географію, географію Східної Європи та інші предмети В.О. Геринович, як і решта викладачів університету, зустрівся з проблемою відсутності фахових підручників з географії⁶¹. Вчений продовжує працювати над підготовкою підручників для початкової, середньої та вищої школи.

1920 р. В м. Кам’янці-Подільському виходять друком підручники В.О. Гериновича „Фізична географія. Для ужитку 12 класи”, „Основи географії. Для ужитку 3 і 4 класи”, „Нарис економічної географії України. Часть географічна”⁶²⁻⁶⁴. Підручники охоплюють багатий теоретичний матеріал, написані доступною мовою. Варто зазначити важливість застосування автором елементів патріотичного виховання та державознавства на уроках географії. Так, у підручнику „Основи географії. Для ужитку 3 і 4 класи”, в розділі „Людина” автор визначає, що українці завжди стояли на позиціях республіканського устрою⁶⁵. О. Кожухов зазначав: „Не часто доводиться зустрічати таку книжку по географії та ще й по географії України, яка могла би читача, що взяв її в руки, зацікавити своїм змістом і викладом”⁶⁶. Виходять друком роботи В.О. Гериновича „Антропогеографія України” та „Популярна географія України”, видані у м. Берліні (Німеччина). В.О. Геринович друкує лекції „Географія Сходу Європи (Ледомор’я, Балтія, Польща, Україна, Білорусь, Московщина, Каспійщина)”, що читалися ним особисто в Кам’янець-Подільському державному українському університеті, а також „Причинки до проблем сходу Європи”⁶⁷. Наукова діяльність вченого на цьому не припиняється, а тільки набирає нових обертів. Лише в галицьких періодичних виданнях В.О. Геринович помістив десятки власних наукових розвідок⁶⁸.

1921 р. Кам’янець-Подільський державний український університет реорганізовано в Інститут народної освіти.

5-20 квітня 1922 р. В.О. Геринович прийняв активну участь в організації та проведенні Кам’янець-Подільським інститутом народної освіти двотижневика профосвіти. Прочитано доповіді про професійну освіту⁶⁹.

Наприкінці 1922 р. На запит канцелярії інституту народної освіти В.О. Геринович повідомляв, що передав до Державного видавництва України (м. Харків) готові машинописні варіанти „Малої географії України”, „Оповідання з антропології”, „Всесвітньої географії”, „Центру України”⁷⁰. Основну теоретичну спадщину вченого друкують видавництва м. Кам’янця-Подільського та Держвидавництво України. Пише наукову працю „Причинки до Гідрографії України”. Зважаючи на проблеми друкарської справи, Володимир Олександрович Геринович розробляє курси по „Низчій географії”(три частини), „Географії Сходу Європи” (три частини) і „Географії України” (дві частини), які було надруковано в машинописному варіанті та передано студентству⁷¹. В товаристві точних наук прочитав доповіді „Клімат Кам’яниччини”, „Корисні копалини України”. Прийняв участь у проведенні екскурсії інституту народної освіти до Горянського замку на р. Смотрич, до с. Панівці, де читав лекції з географії Поділля, в екскурсії культвідділу до с. Цибулівка. Взяв участь у експедиції Кам’янецького комітету охорони пам’яток старовини, мистецтва і природи до сс. Горшиківці і Колубаєвці, де провів лекції, „Товтри і їх походження”. З викладачами інституту прочитав лекції студентському клубу, „Правітчизна людського роду”, „Добори і їх значення в антропології”⁷². Читав лекції в клубах, сільбудах, на педкурсах з проблем географії, економічної географії, антропології⁷³.

1922-1923 н. р. В.О. Геринович виконував обов’язки декана факультету соціального виховання.

2 і 14 травня 1923 р. Виходять накази по Подільському і Кам’янецькому окружному комітетах профтехосвіти про затвердження В.О. Гериновича на посаді керівника факультету⁷⁴.

23 жовтня 1923 р. Постановою Президії головпрофосвіти УСРР В.О. Гериновича призначено ректором Кам’янець-Подільського інституту народної освіти (далі ІНО). На цей час його педагогічний стаж складав 16 років. Він продовжував активно і творчо займатися науково педагогічною, адміністративною та науково-дослідною роботою. Отримавши від радянської влади довіру очолити заклад, В.О. Геринович наполегливо і цілеспрямовано організовує діяльність колективу. Незважаючи на велику адміністративну завантаженість, вміло поєднував власну викладацьку роботу з краєзнавчою діяльністю⁷⁵.

Друкуються його наукові роботи „Схід Європи”, „Популярная география Украины”, „Задачи и методы современной географии”, „Рассказы по антропологии” та багато інших. В.О. Геринович друкується в місцевій пресі, у віденських та галицьких журналах. Працював за замовленням видавництв галицького ревкому („Червона Галиция”, „Червона Правда”, „Червоний шлях” та ін.)⁷⁶. В.О. Гериневич в ІНО викладав краєзнавство, географію, антропогеографію, фізичну, економічну географію та

картографію⁷⁷. Викладаючи економічну географію, В.О. Геринович значну увагу приділяв завданню курсу, літературі, методам вивчення та значенню предмету, що прослідковується у його навчальних програмах, а також важливе значення таким галузям народного господарства як видобувна, сільськогосподарська та ін. В.О. Геринович подавав студентам інформацію в контексті загальної динаміки розвитку, застосовуючи числовий та порівняльний методи викладання. Акцентував увагу на народному господарстві як чиннику, що об'єднує народи світу та сприяє розвитку держав⁷⁸. У курсі картографія, який він викладав для слухачів природничого відділу факультету профосвіти, подавалася історія картографії, опрацьовувалися методи представлення рельєфу Бюоме (ізогіпс), Лемана, Люфлінга, Болотова (російського генерального штабу)⁷⁹.

1924 р. На початку триместра ІНО, завдячуючи діяльності В.О. Гериновича, мав у розпорядженні два трьохповерхових корпуси⁸⁰. Державне забезпечення учбовим приладдям інституту було обмеженим, про що свідчить придбання за 1923 – 1924 н. р. всього одного мікроскопа. Відкрито майстерні при мистецькому кабінеті, географічному, столярно-учбовому та ін. Під бібліотеку відведено поверх, де нараховувалося 50.000 тис. книг⁸¹. Координувалася робота щодо співпраці з вузами, переймався передовий досвід тощо⁸².

1925-1926 н. р. Під головуванням В.О. Гериновича проведено 32 засідання правління інституту народної освіти, розглянуто 358 питань: з них 69-адміністративних, 144-господарчих, 24-організаційних, 17-методичних, 69-студентських та 35-педагогічних⁸³.

Середина 1925 р. Подільський губернський відділ народної освіти утворив секцію наукових працівників, яка об'єднала 49 дослідників, що займалися вивченням рідного краю. В м. Кам'янці-Подільському був створений краєзнавчий відділ секції, який прагнув забезпечити розгортання краєзнавчого руху, формування мережі гуртків у закладах освіти. Секції природи, економіки й культури цього відділу очолювали В.О. Геринович, Р.Р. Заклинський, М.В. Куреневич. Організаційно-методичне керівництво краєзнавчим рухом здійснював окружний комітет краєзнавства, очолюваний В.О. Гериновичем. Він спирався на 12 районних організацій, 32 музеї, спеціальних районних уповноважених⁸⁴.

29 травня - 3 червня 1925 р. В м. Харкові відбулася перша Всеукраїнська краєзнавча конференція, в якій серед трьох делегатів від Поділля був В.О. Геринович⁸⁵.

В.О. Геринович у виступі на конференції інформував про традиції, основні напрями досліджень на Кам'янецьчині. Він відчув „дух перемін” у краєзнавстві, наголошував не тільки на важливому значенні краєзнавства, а й зміні його завдань, методів і форм діяльності в різні періоди: „Коли раніше краєзнавство мало на меті виявити

те чи інше право на самостійність пригніченої нації, то нинішнє краєзнавство має завдання вивчити ту чи іншу територію". Тому основну увагу акцентував на розгортанні діяльності Товариства природодослідників, очолюваного проф. П.М. Бучинським, археологічного і природничого музеїв, науково-дослідної кафедри історії та економіки Поділля, бюро секції наукових працівників⁸⁶.

Червень 1925 р. В.О. Гериновича обрано головою Кам'янець-Подільського наукового краєзнавчого товариства при ВУАН. Товариство підтримувало зв'язки з академічними установами, зокрема інститутом матеріальної культури, організувало за участю київських археологів та етнографів експедиції в сільську місцевість для збирання краєзнавчого матеріалу. Не залишаючи розробки теоретичних питань краєзнавства Поділля, В.О. Геринович займався історико-краєзнавчими дослідженнями. Так, у районі с. Мукша Китайгородського району Кам'янецької округи, разом з працівниками Кам'янець-Подільського археологічного музею він провів обстеження і розкопки неолітичної стоянки⁸⁷. В.О. Геринович опублікував такі роботи як „Стоянки неолітичної людини біля с. Велика Мукша Китайгородського р-ну на Кам'янецьчині”⁸⁸, „Нововідкриті трипільські стоянки на Кам'янецьчині”⁸⁹. „Неолітичні відкритки в Кам'янецькій округі”⁹⁰. Народним комісаріатом освіти УСРР, за відмінну роботу в Кам'янець-Подільському інституті народної освіти В.О. Геринович нагороджується грамотою⁹¹.

9 червня 1925 р. Відповідно до рішення бюро Кам'янець-Подільської секції наукових працівників делегати Першої Всеукраїнської краєзнавчої конференції зробили звіт науково-краєзнавчій громадськості м. Кам'янця-Подільського про свою участь в роботі форуму та його рішення⁹².

17 жовтня 1925 р. Виступаючи на загальних зборах Кам'янець-Подільської секції наукових працівників В.О. Геринович зупинився на історії подільського краєзнавства й, особливо, наголосив „на останньому етапі, покликаному до життя революцією”, на необхідності посилити „виробничий напрям” краєзнавства. Збори протокольні зафіксували завдання краєзнавців, які зводилися до „вивчення виробничих сил” регіону⁹³.

24 листопада 1925 р. На засіданні предметної комісії дисциплін соціально - економічного циклу, В.О. Геринович виступив з доповіддю про методи викладання і трактування економічної географії. Зауважив, що на першому курсі факультету соціального виховання, недостатньо часу відводиться на вивчення соціально-економічної географії здійснюється нерівномірна підготовка студентів та комплектування економічного, геологічного і фізичного підрозділів географії. Комісія прийняла рішення

посилити групову роботу студентів, контролюючи засвоєння даної дисципліни, збільшити кількість годин та детальніше зупинитися на підсумках атестації та ін⁹⁴.

5 червня 1926 р. В м. Кам'янці-Подільському відбулася окружна краєзнавча конференція за участю понад 400 представників міста та районів. Вони обговорювали завдання радянського краєзнавства та його роль у соціалістичному будівництві країни, принципи, методи, форми взаємодії наукових і громадських краєзнавчих структур. Проф. В.О. Геринович у доповіді „Про завдання краєзнавства” зазначив: „Наше краєзнавство, що виникло після Жовтневої революції, стремиться в головній мірі допомогти державі у відбудові господарства і направленні його на шлях соціалістичного будівництва”. В окремій доповіді „Методологія краєзнавства” він розкрив форми і методи краєзнавчої праці, вказував, що соціальна база краєзнавства – селянство і робітництво, учні шкіл і студенти, напрям дій – „збирання матеріалу”, роль науковців – допомога в „обробці елементів краєзнавства”⁹⁵.

Протягом 1926 р. Відбулася друга подільська конференція педвузів, присвячена різним системам викладання в педагогічних вузах. З доповіддю, в контексті стану і розвитку краєзнавства виступив В.О. Геринович, оголосив, що в кожній вищій школі повинна проводитися краєзнавча робота по лінії соціальних дисциплін, завданням яких, є надання студентам знань із спеціальної методології краєзнавства як синтетичної науки. Зазначалося про необхідність надання повної картини природи, праці й суспільства досліджуваного району. Доповідач підкреслював, що справжнього вчителя неможливо уявити без задіяння в краєзнавчій роботі. На думку вченого, краєзнавство як навчальну дисципліну, необхідно інтегрувати в усі дисципліни та включити в робочі плани. Крім того, потрібно запровадити спеціальну методологію при вивченні різних об'єктів та явищ. Краєзнавство слід вивчати на першому та третьому курсах у вузах. В.О. Геринович пропонував на першому курсі запровадити загальну методологію предмету, а на третьому синтезувати набутий протягом трьох курсів матеріал⁹⁶.

Виходять друком роботи В.О. Гериновича „Огляд навчання Кам'янець-Подільського інституту народної освіти на 1926-1927 рік”, „Теорія Вегенера про виникнення континентів і океанів”, „Кам'яниччина. Ч. 1. Природа”⁹⁷ та інші.

1-12 червня 1926 р. В.О. Геринович у складі радянської делегації від Всесоюзної Академії Наук, делегований на II Всеслов'янський конгрес географів і етнографів, який проходив у Польщі (Варшава, Краків, Вільно, Львів)⁹⁸. Засідання конгресу, наукові експедиції в різні райони, робота в науковій бібліотеці примножили його потенціал, дали поштовх новим творчим задумам.

Вересень 1926 р. В.О. Геринович бере участь у відзначенні 80-річного ювілею визначного історика, академіка, державного й громадського діяча М.С. Грушевського в м. Києві⁹⁹.

1927 р. Виходить друком праця В.О. Гериновича: „Кам'яниччина. Ч. 2. Населення і його економічна діяльність”, де автор описує та характеризує економічну діяльність населення Кам'яниччини, перспективи господарства регіону, а також у додатках розміщує статті „Вірмени в Кам'яніці”, „Євреї в Кам'яніці”, „До історії текстильної промисловості Дунаєвець”, „Важніші місцевини Кам'яниччини”¹⁰⁰ та ін.

1928 р. В.О. Геринович публікує свої наукові статті в Львівському літературно-науковому, мистецькому і громадському журналі „Нові шляхи”: „Культурне життя в Кам'яніці на Поділлі”, де подав історію та процес становлення вищої школи, історико-археологічного музею, краєзнавчого наукового товариства та ін¹⁰¹. Витримки з цієї статті були надруковані в журналі „Slavishe Rundschau” №1-2¹⁰². В статті „Кам'янець на Поділлі”, автор визначив особливе географічне і політичне положення давнього міста, його архітектуру та історію від часу заснування до встановлення радянської влади¹⁰³.

1928 р. Очолюваний В.О. Гериновичем Краєзнавчий комітет видав друком дві його роботи для туристів, в яких помістив перелік і короткий опис історико-архітектурних пам'яток міста, інших населених пунктів, подав у стислому викладі історію м. Кам'яніця-Подільського. Значна увага приділялася пам'ятці фортифікаційного мистецтва, Кам'яніць-Подільській фортеці.

До 10-х роковин Жовтневої революції В.О. Геринович опублікував (у співавторстві) огляд навчання в інституті народної освіти і, (персонально) нариси з історії інституту, де чимало місця відвів основним періодам становлення і розвитку даного вузу, розкрив умови праці науково-педагогічних кадрів, вмістив сюжет про минуле попередника ІНО - державний український університет¹⁰⁴.

13 жовтня 1928 р. В.О. Геринович звільняється з посади ректора ІНО, в зв'язку з переходом на роботу до харківського Українського науково-дослідного інституту географії і картографії. Прибувши до м. Харкова, В.О. Геринович очолює кафедру антропогеографії. Нажаль відносини В.О. Гериновича з директором установи С. Рудницьким та ін. так і не склалися. Через незавершені справи у Кам'яніці-Подільському та часті від'їзди до нього з приводу читання лекцій, розпалився конфлікт.

25 лютого 1929 р. Відбулося засідання Ради інституту географії, на якому С. Рудницький запропонував зняти В.О. Гериновича з посади дійсного члена й керівника кафедри антропогеографії через некомпетентність¹⁰⁵.

Березень 1929 р. В.О. Геринович повертається до м. Кам'янця-Подільського, де виконує професорські обов'язки в ІНО¹⁰⁶.

30 червня 1929 р. За сприяння В.О. Гериновича в м. Кам'янці-Подільському відбулася чергова окружна краєзнавча конференція. В її роботі взяли участь 118 делегатів від районних комітетів, товариств, сільських гуртків¹⁰⁷.

Серпень 1929 р. Після звітної конференції В.О. Геринович виступив в окружній газеті зі статтею: „Краєзнавство і його значення в соціалістичному будівництві”, де ще раз обґрунтовує та розширює цілі, методи та завдання краєзнавства¹⁰⁸.

15 серпня 1929 р. Під рубрикою „У краєзнавчому комітеті” газета „Червоний кордон” помістила повідомлення „При Кам'янець-Подільському Окружному Комітеті Краєзнавства організується єврейська секція для вивчення історії, економіки, побуту єврейського населення. Секція звертається до єврейського громадянства периферій, особливо, містечок із закликом взяти участь”¹⁰⁹.

Травень 1930 р. За завданням Подільського окружного КП(б)У В.О. Геринович збирає колекцію зразків з корисних копалин краю, з якою окружна партійна делегація поїхала на XVI з'їзд ВКП(б). Очевидно, саме після цього доручення він поступає кандидатом в члени більшовицької партії. В.О. Гериновича включають до складу делегації Кам'янецької округи для поїздки на засідання Президії Всесоюзної Ради Народного Господарства (далі ВРНГ) України, де обговорювалося питання про природні багатства Кам'яниччини.

21 червня 1930 р. На засіданні Президії ВРНГ України, В.О. Геринович виступає з доповіддю про природні багатства Кам'яниччини¹¹⁰.

Літо 1930 р. Виходить друком чергова робота В.О. Гериновича „Природні виробничі сили Кам'яниччини”¹¹¹, в якій дається характеристика корисним копалинам, водним ресурсам, клімату краю. За геолого-розвідувальну роботу і за написання наукової праці „Кам'яниччина”, В.О. Геринович нагороджується грамотою ВРНГ УРСР та грошовою премією¹¹².

Грудень 1930 р. В.О. Геринович прийняв участь в науковому засіданні українського геолого-розвідувального комітету, що відбулося в м. Києві. Народний Комісаріат Освіти не затверджує в Кам'янецькому ІНО кафедру географії та геології.

Лютий 1931 р. В.О. Геринович доповідав в економічному відділі ВРНГ України, про результати геолого - розвідувальних робіт на території Кам'янецької округи¹¹³. Нажаль на ситуацію це не вплинуло.

24 грудня 1931 р. В зв'язку із скороченням кафедри та незначною оплатою праці (менше пів ставки), В.О. Геринович пише заяву про звільнення директору Кам'янець-Подільського інституту соціального виховання.

5 червня 1932 р. В.О. Гериновича звільнено за власним бажанням в зв'язку з переходом на роботу до Московського геолого-розвідувального інституту¹¹⁴. В.О. Геринович переїжджає в Росію до м. Москви, де у військово-інженерній академії навчався син Олександр. Працює професором, завідувачим кафедрою гірничої економіки в Московському геолого-розвідувальному інституті ім. С. Орджонікідзе, що підпорядковувався Наркомтяжпрому СРСР¹¹⁵.

12 грудня 1932 р. Арешт В.О. Гериновича. Під тиском слідчих визнав себе винним у неіснуючих злочинах.

11 червня 1933 р. В.О. Гериновичу оголосили вирок - 10 років виправно - трудових таборів. В сталінських застінках, В.О. Геринович продовжував боротися за відновлення свого імені¹¹⁶.

1933-1934 рр. Перебував на засланні в Карелії: сс. Повенець, Сегежа, Кузомень (Кузема) та ін. Працював робітником геологічного управління Біломор-Балтійського каналу ім. Й. Сталіна, керівником геологорозвідувальних партій НКВС.

1936 р. Управлінням Біломор - Балтійського каналу НКВС за геологорозвідувальні роботи В.О. Геринович нагороджений знаком Біломор -Балтійський канал.

1944-1946 рр. Після відбуття терміну покарання оселився у м. Грязовець Вологодської області, де викладав у місцевому сільськогосподарському технікумі.

1945-1946 рр. Працював у педагогічному інституті ім. В. Молотова в м. Вологді.

1946 р. В.О. Геринович переїжджає до м. Львова, де призначається професором, завідувачим кафедрою економічної географії Львівського інституту радянської кооперативної торгівлі. Рішенням Президії Верховної Ради СРСР, В.О. Геринович був нагороджений медаллю „За доблестный труд во время Великой Отечественной Войны (1941-1945 гг.)”.

1947-1948 рр. Працює завідувачим кафедрою економічної географії Львівського торгово-економічного інституту¹¹⁷.

2 серпня 1948 р. Згідно висновку лікарської трудової експертної комісії, В.О. Геринович був визнаний інвалідом другої групи¹¹⁸.

16 липня 1949 р. Володимир Олександрович Геринович помер і похований на Янівському цвинтарі в м. Львові¹¹⁹. Реабілітований 1989 року¹²⁰.

Таким чином, надані матеріали з хроніки життя В.О. Гериновича розкривають основні віхи його біографії, наукової творчості, громадсько-політичної діяльності й

напрями дослідження. Маловідомою залишається, наприклад його праця на посаді ректора Кам'янець-Подільського ІНО, що відкриває перспективи наступних наукових розвідок.

Примітки:

1. Большая советская энциклопедия. Под ред. С.И.Вавилова. – М.: ОГИЗ СССР, 1948. – 650с.
2. Малая советская энциклопедия. Под ред. Б.А.Введенского. – М.: Большая советская энциклопедия, 1958. - Т.2. – 1277с.
3. Українська радянська енциклопедія. Під ред. М.П.Бажана. – К.: Українська радянська енциклопедія, 1960. - Т.3. – 577с.
4. Український радянський енциклопедичний словник. Під ред. М.П.Бажана. – К.: АН УРСР, 1966. - Т.1. – 856с.
5. Українська радянська енциклопедія під ред. О.К.Антонова. – К.: Головна ред. Української рад. енциклопедії, 1978. - Т.2. – 544с.
6. Советский энциклопедический словарь // Гл. ред. А.М.Прохоров, 2-е изд. – М.: Сов. Энциклопедия, 1982. – 1600с.
7. Завальнюк О.М., Петров М.Б. „Винним себе визнав...”(В.О.Геринович) // Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки) – К., 1991. - С.178-183.
8. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець – Подільський державний університет (1918-2003 рр.): історичний нарис. – Кам'янець – Подільський: „Абетка-НОВА”, 2003. – 108с.
9. Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ – ХХ ст.: Історіографія. Бібліографія. Матеріали. – Кам'янець-Подільський, 1993. – 479с.
10. Прокопчук В.С. Краєзнавство в Кам'янець-Подільському державному українському університеті (1918-1920 рр.) //Освіта, наука і культура на Поділлі: Збірник наукових праць. – Т.1. – Кам'янець-Подільський: (Кам.-Под. держ. пед. ун-т), 1998. – С.20-28.
11. Прокопчук В.С. Під егідою Українського Комітету краєзнавства. - Кам'янець-Подільський: Абетка – Нова, 2004. – 312с.
12. Мельник Е.М., Філінюк А.Г. Кам'янець-Подільський інститут народної освіти: розвиток, досягнення та утрати (1921-1930 рр.) // Освіта, наука і культура на

- Поділля. Збірник наукових праць. – Т.1. – Кам'янець- Подільський: (Кам.-Под. держ. пед. ун-т), 1998. – С.28-40.
13. Савчук В.О. В.О. Геринович – красзнавець, дослідник Дунаєвщини // Дунаєвщина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: Матеріали наук. красн. конф. – К.: Рідний край, 1997. – С. 237-238.
 14. Котоній О. Науково-теоретична спадщина В.О. Гериновича // Кам'яниччина в контексті історії Поділля: Наук. зб.– Кам'янець - Подільський, 1997. - Т 1. – С. 114-115.
 15. Завальнюк О.М. Володимир Олександрович Геринович // Зневажена Клію / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2005. – 594.
 16. Матеріали про життя і діяльність В.О.Гериновича. Спогади Гериновича О.О. 1936 р.н., (м.Львів), записані 9 квітня 2005 р. // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Спр.1. Арк.1.
 17. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.4.
 18. Прокопчук В.С. Під егідою Українського Комітету красзнавства. - Кам'янець-Подільський: Абетка – Нова, 2004. – С.279.
 19. Там само. – С.280.
 20. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.5.
 21. Центральний державний історичний архів України (м. Львів) (далі – ЦДІАУкраїни (м. Львів)). – Ф.401. – Оп.1. – Спр.32. – Арк.56-69.
 22. Завальнюк О.М. Вказана праця. – С.117.
 23. ЦДІАУкраїни (м. Львів). – Ф. 401. – Оп.1. – Спр.32. – Арк.70 -78.
 24. Шаблій О.І. Геринович Володимир Олександрович // Географічна енциклопедія України: В 3-х т.– К.: Укр.енцикл, 1993. - Т.3. – С. 470.
 25. Прокопчук В.С. Вказана праця. – С.279.
 26. Геринович В. Дещо з життя муравлів // Складенка. - Львів, 1907. – С.3-7.
 27. Його ж. Про воздух. - Львів, „Загальна друкарня”, 1908. – С.59.
 28. Геринович В.О. Нарис Економічної Географії України: Часть географічна, - Кам'янець на Поділля: Вид. ревстудвиконкому Кам'янецького українського ун-ту, 1920. – 189с.

29. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.4зв.
30. Державний архів Хмельницької області (далі ДАХО). – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.252. – Арк.7.
31. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.178.
32. ДАХО. - Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.252. – Арк.7.
33. Геринович В.О. Жителі Марса. - Чернівці, „Селянська Каса”, 1911. - 40с.
34. ДАХО. - Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.252. – Арк.7.
35. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.178.
36. ДАХО. - Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.252. – Арк.7.
37. Геринович В.О. Жителі Марса.-Winnipeg, Накл. Руської книгарні, 1914. – 27 с.
38. ДАХО. - Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.252. – Арк.7.
39. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.5зв.
40. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.178.
41. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.5.
42. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. - Відділ рукописів. - Фонд В. Дорошенка. - Ф.238. – Спр.249. – Папка.7. – Арк. 6.
43. Там само. – Арк. 7.
44. Там само. – Арк. 3.
45. Там само. – Арк. 4.
46. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.178.
47. Геринович В.О. Україна, відки пішла її назва, як і чому вона поширила ся? - Львів: накл. автора, 1918. - 16с.
48. ДАХО. - Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.252. – Арк.7.
49. Геринович В.О. Понятте, цель і метода географії // 36. мат. природоопис. - лікар. секції НТШ. Т. 18 – 19. - Львів, 1919. - С.1-19.
50. Там само. – С.89.
51. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.178.
52. Завальнюк О.М. Вказана праця. – С.117.

53. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.5зв.
54. Завальнюк О.М. Вказана праця. – С.117.
55. ДАХО. - Ф.Р. – 582. – Оп.1. – Спр. 22. – Арк.18.
56. Там само. – Арк.46.
57. ДАХО. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр.589. – Арк.4.
58. ДАХО. - Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.252. – Арк.7.
59. Завальнюк О.М. Вказана праця. – С.122.
60. ДАХО. - Ф.Р. 582. - Оп.1. – Спр. 33. – Арк.18.
61. Там само. – Арк.8.
62. Геринович В. Фізична географія. Для ужитку 12 класи. - Кам'янець на Поділля: Дністер, - 1920. - 84с.
63. Геринович В. Основи географії. Для ужитку 3 і 4 класи. - Кам'янець на Поділля: Дністер, - 1920. – 80с.
64. Геринович В.О. Нарис Економічної Географії України: Часть географічна, - Кам'янець на Поділля: Вид. ревстудвиконкому Кам'янецького українського ун-ту, 1920. – 189с.
65. Геринович В. Основи географії. Для ужитку 3 і 4 класи. - Кам'янець на Поділля: Дністер, 1920. – С.48-49.
66. Прокопчук В.С. Під егідою Українського Комітету краєзнавства. Кам'янець-Подільський: Абетка – Нова, 2004. – С.280.
67. Геринович В.О. Нарис Економічної Географії України: Часть географічна, - Кам'янець на Поділля: Вид. ревстудвиконкому Кам'янецького українського ун-ту, 1920. – 189с.
68. ДАХО. - Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.252. – Арк.7.
69. Там само. – Спр. 213. – Арк. 32.
70. Там само. – Спр.252. – Арк. 27.
71. Там само. – Арк. 7.
72. Там само. – Арк. 27.
73. ДАХО. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр.589. – Арк.49.
74. Завальнюк О.М. Вказана праця. – С.123.
75. Мельник Е.М., Філінюк А.Г. Вказана праця. – С.33.
76. ДАХО. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр.589. – Арк.15.
77. Там само. – Арк.7.
78. ДАХО. – Ф.Р. 302. – Оп.1. - Спр. 209. – Арк. 17.

79. Там само. – Арк. 23.
80. Там само. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр. 611. – Арк. 5.
81. Там само. – Арк. 5 зв.
82. Там само. – Арк. 38.
83. Там само. – Арк. 3 зв.
84. Прокопчук В.С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність. – К.,1995. – С.73.
85. Там само. – С.72.
86. Прокопчук В.С. Під егідою Українського Комітету краєзнавства. – С.164.
87. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.179.
88. Геринович В.О. Стоянка неолітичної людини біля с. Велика Мукша Китайгородського р-ну на Кам'янецьчині // Зап. Кам. – Под. ін –ту нар. освіти. – Кам'янець-Подільський, 1926. - Т. 1. – С.14-17.
89. Його ж. Нововідкриті трипільські стоянки на Кам'янецьчині // Науковий збірник за рік 1926. – К., 1926. Т. 21. – С. 3-6.
90. Його ж. Неолітичні відкритки в Кам'янецькій окрузі // Науковий збірник за 1926 рік. – К., 1926.
91. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.5зв.
92. Прокопчук В.С. Під егідою Українського Комітету краєзнавства. – С.164.
93. Там само. – С.165.
94. ДАХО. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр. 641. – Арк. 32-32 зв.
95. Прокопчук В.С. Вказ. праця. – С.166.
96. ДАХО. - Ф.Р.5. - Оп. 1 - Спр. 611. - Арк. 51зв.
97. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.183.
98. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.4.
99. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.180.
100. Геринович В.О. Кам'янецьчина. – Ч. II. Населення і його економічна діяльність. – Кам'янець на Поділлі, 1927. – 168с.
101. ЦДІАУкраїни (м. Львів). – Ф. 311. – Оп.1. – Спр.69. – Арк.1-6.
102. Там само. – Арк.1.
103. Там само. – Арк.7-24.
104. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.180.
105. Завальнюк О.М. Вказана праця. – С.133.

106. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.180.
107. Прокопчук В.С. Вказ. праця. – С.170.
108. ДАХО. - Ф.Р.5. - Оп.1. - Спр.537. - Арк.1-4.
109. Прокопчук В.С. Вказ. праця. – 170 – 171.
110. Завальнюк О.М. Вказана праця. – С.133.
111. Геринович В.О. Природні виробничі сили Кам'янецьчини. Кам'янець на Поділлі, 1930. – 46с.
112. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.5зв.
113. Завальнюк О.М. Вказана праця. – С.133.
114. Там само. – С.134.
115. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.4зв.
116. Завальнюк О.М., Петров М.Б. Вказана праця. - С.181.
117. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.4зв.
118. Там само. – Арк.6.
119. Геринович В.А. Личный листок по учёту кадров (1948 г.) // Особистий архів Острового В.М. – Ф.1. – Матеріали про життя і діяльність Гериновича В.О. – Спр.1. – Арк.2.
120. Прокопчук В.С. Вказана праця. – С.281.

Резюме

В статье раскрываются основные этапы общественно-политической, научной, краеведческой и педагогической деятельности Владимира Александровича Гериновича.

Resume

The main periods of life and activity of the outstanding Ukrainian scientists, geographer and historian Volodymyr Olexandrovych (1883-1949) were characterized in the article. Historiography of the problem and also the most important scientific works of V.O.Gerynovych devoted to the geography and history of Ukraine and foreign countries were analyzed there. It was paid attention to the scientific – pedagogical and social activity of V.O.Gerynovych,

particularly on the post of rector of the Kamyanyets-Podilskyi institute of public education and on the post of the head of the scientific country studying society of the town Kamyanyets-Podilskyi.

Key words: Ukrainian scientist, scientific-pedagogical activity, social activity, institute of public education.